

B.1. Καθορισμός στρατηγικής για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας

B.1.1. Εξέταση εναλλακτικών σεναρίων

Για τον καθορισμό της στρατηγικής για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου η μελέτη διαπραγματεύεται στη συνέχεια δύο σενάρια. Πρόκειται για το σενάριο των τάσεων (ουσιαστικά, για τη συνέχιση της «ως έχει» τουριστικής ανάπτυξης), οι αναμενόμενες επιπτώσεις του οποίου παρουσιάζονται σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση και το σενάριο «αιφφορικής» ανάπτυξης του τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

- **Σενάριο των τάσεων**

Εξετάζονται οι επιπτώσεις της συνέχισης της «ως έχει» τουριστικής ανάπτυξης στις υποδομές, το περιβάλλον και τους πόρους της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζονται οι επιπτώσεις στις εξής κατηγορίες υποδομών: οδικό δίκτυο, εμπορικό ή τουριστικό λιμάνι, αεροδρόμιο – ελικοδρόμιο, υποδομές φιλοξενίας, εστίασης, υγείας, πολιτισμού (μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, πολιτιστικά και πνευματικά κέντρα), υποδομές ύδρευσης, ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισης απορριμμάτων και υποδομές από τις οποίες εξαρτάται η παροχή τουριστικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.

Όσον αφορά στο περιβάλλον και τους πόρους, εξετάζονται οι επιπτώσεις υλοποίησης του σεναρίου στη γεωργική γη, τους διαθέσιμους υδατικούς πόρους, τη γεωμορφολογία, το ανάγλυφο και το τοπίο, τις δασικές εκτάσεις, την αρχιτεκτονική κληρονομιά και τη φυσιογνωμία των οικισμών, τον τοπικό πολιτισμό / κουλτούρα, τη βιοποικιλότητα και το συνολικό τοπικό οικονομικό όφελος.

Η εξέταση και αξιολόγηση των επιπτώσεων που αναμένονται στις παραπάνω κατηγορίες εξαιτίας της συνέχισης της «ως έχει» τουριστικής ανάπτυξης, γίνεται για καθεμία από τις έξι προεκτεθείσες κατηγορίες νησιών, ως προς δε το χρονικό ορίζοντα, σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση. Το είδος των επιπτώσεων (αρνητικές, μηδενικές, θετικές) χαρακτηρίζεται με τα σύμβολα «-», «0» και «+».

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.1. Αξιολόγηση επιπτώσεων στο "σενάριο των τάσεων"

Υποδομές	Ομάδα Ι		Ομάδα ΙΙ		Ομάδα ΙΙΙ		Ομάδα ΙV		Ομάδα V		Ομάδα VI	
Οδικό δίκτυο	+	+	+	+	-	0	-	0	-	0	-	0
Λιμάνι εμπορικό ή τουριστικό	-	-	+	-	0	0	-	0	-	0	-	0
Αεροδρόμιο – ελικοδρόμιο	0	0	+	0	0	-	0	+	-	0	-	0
Φιλοξενίας	0	+	0	+	-	0	-	0	-	0	-	0
Εστίασης	0	+	0	+	-	0	-	0	-	0	-	0
Υγείας	0	-	0	-	-	-	-	0	-	0	-	0
Πολιτισμού	-	0	0	+	0	+	-	0	-	0	-	0
Ύδρευσης	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Ενέργειας	0	+	0	+	-	0	-	0	-	0	-	0
Τηλεπικοινωνιών	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	-	0
Αποχέτευσης – επεξεργασίας λυμάτων	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Διαχείρισης απορριμμάτων	-	-	0	-	-	0	-	0	-	0	-	0
Παροχή ποιοτικών τουριστικών υπηρεσιών	+	+	+	+	-	0	-	0	-	0	-	0

ΠΙΝΑΚΑΣ Β.1.1. Αξιολόγηση επιπτώσεων στο "σενάριο των τάσεων" (συνέχεια)

Περιβάλλον και πόροι	Ομάδα Ι		Ομάδα ΙΙ		Ομάδα ΙΙΙ		Ομάδα ΙV		Ομάδα V		Ομάδα VI	
Γεωργική γη	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Νερό	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Γεωμορφολογία – Ανάγλυφο - Τοπίο	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Δασικές εκτάσεις	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Αρχιτεκτονική κληρονομιά – φυσιογνωμία οικισμών	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-	0
Τοπικός πολιτισμός – κουλτούρα	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Βιοποικιλότητα	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Συνολικό τοπικό οικονομικό όφελος	+	0/-	+	0/-	+	0/-	+	0/-	+	0/-	+	0/-

Είδος των επιπτώσεων:

+

0

-

Πηγή: Επεξεργασία Ομάδας Μελέτης / ENVIPLAN - Γ. Θ. Τσεκούρας & Συν/τες

Όπως έχει ήδη αναφερθεί (Κεφ. Α.3.4.1), η Ομάδα Ι περιλαμβάνει αποκλειστικά τη Ρόδο, στην οποία έχουν πραγματοποιηθεί τεράστιες επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού και έχει δημιουργηθεί ισχυρή αναπτυξιακή ροπή. Οι επιπτώσεις της συνέχισης της «ως έχει» τουριστικής ανάπτυξης στη Ρόδο αναμένονται κατά κύριο λόγο μηδενικές ή θετικές στον τομέα των υποδομών. Εξαιρείται το λιμάνι που θα δεχθεί ισχυρή πίεση λόγω της συνεχώς αυξανόμενης κίνησης, καθώς και οι εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων (σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση), οι υποδομές υγείας μακροπρόθεσμα, πολιτισμού, ύδρευσης και αποχέτευσης – επεξεργασίας λυμάτων μεσοπρόθεσμα. Σημαντικά χειρότερη αναμένεται η εικόνα όσον αφορά το κεφάλαιο «περιβάλλον και πόροι», ενώ το συνολικό τοπικό οικονομικό όφελος αναμένεται σε μεσοπρόθεσμη βάση θετικό με πτωτικές τάσεις σε μακροπρόθεσμη βάση, λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου.

Τα νησιά της Ομάδας ΙΙ χαρακτηρίζονται κυρίως από το δυναμισμό τους στον τομέα του τουρισμού, με υψηλό αριθμό επισκεπτών αλλά όχι απαραίτητα παρεμφερές πληθυσμιακό μέγεθος και εμφάνιση έντονων στοιχείων κορεσμού. Οι επιπτώσεις της συνέχισης της «ως έχει» τουριστικής ανάπτυξης στις υποδομές αναμένονται κατά κύριο λόγο θετικές ή μηδενικές. Μακροπρόθεσμα αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις στις λιμενικές υποδομές, στις υποδομές υγείας και διαχείρισης απορριμμάτων. Ιδιαίτερα προβληματική για το κοντινό μέλλον αναμένεται η κατάσταση στους τομείς της ύδρευσης και της αποχέτευσης – επεξεργασίας λυμάτων. Ιδιαίτερα αρνητική αναμένεται να είναι μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα η εικόνα του περιβάλλοντος και των πόρων, με την εξαίρεση στον τομέα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς – φυσιογνωμίας (μηδενική αναμενόμενη επίπτωση μακροπρόθεσμα). Το συνολικό τοπικό οικονομικό όφελος αναμένεται σε μεσοπρόθεσμη βάση θετικό αλλά σε μακροπρόθεσμη βάση μηδενικό ή και αρνητικό λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου.

Στα νησιά της ομάδας ΙΙΙ η εικόνα έχει ανατραπεί, καθώς η μόνη θετική επίπτωση που αναμένεται στον τομέα των υποδομών, είναι, σε μακροπρόθεσμη βάση, στην περιοχή του πολιτισμού. Ως προς το περιβάλλον, τους πόρους και το συνολικό τοπικό οικονομικό όφελος, δεν επισημαίνεται ουδεμία διαφοροποίηση σε σχέση με την προηγούμενη ομάδα νησιών.

Όσον αφορά τις υποδομές των νησιών της ομάδας IV, η μόνη θετική επίπτωση που αναμένεται, εντοπίζεται στις υποδομές αερομεταφορών, σε μακροπρόθεσμη βάση. Καμία διαφορά δεν αναμένεται στο επόμενο κεφάλαιο, σε σχέση με την προηγούμενη ομάδα.

Στις ομάδες νησιών V και VI δεν αναμένεται καμία θετική επίπτωση στον τομέα των υποδομών. Σε όλες τις κατηγορίες υποδομών αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις μεσοπρόθεσμα και μηδενικές επιπτώσεις μακροπρόθεσμα. Στον τομέα του περιβάλλοντος, των πόρων και του συνολικού τοπικού οικονομικού οφέλους δεν αναμένονται επιπτώσεις διαφορετικές από εκείνες που έχουν παρουσιασθεί για τις προηγούμενες ομάδες.

- Σενάριο της αειφορικής ανάπτυξης

Έχουν διαπιστωθεί οι ως επί το πλείστον αρνητικές επιπτώσεις του μέχρι σήμερα ακολουθούμενου μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Σύμφωνα και με τα προεκτεθέντα, η συνέχιση του μοντέλου αυτού αναμένεται να έχει κυρίως αρνητικές επιπτώσεις τόσο στις υποδομές όσο και κυρίως στον κρίσιμο τομέα του περιβάλλοντος και των πόρων. Βεβαίως, οι αναμενόμενες επιπτώσεις διαφοροποιούνται από νησί σε νησί και μεταξύ των ομάδων νησιών. Αναλόγως του μεγέθους κάθε νησιού διαφέρει και ο απαιτούμενος για την εμφάνιση αυτών των επιπτώσεων χρόνος (στα μικρότερα νησιά, οι δυσλειτουργίες, τα προβλήματα και οι αρνητικές επιπτώσεις του ως άνω μοντέλου ανάπτυξης εμφανίζονται συντομότερα).

Είναι προφανές ότι στην περίπτωση μίας παρόμοιας με την παραπάνω ανάλυσης και παρουσίασης ως προς τις επιπτώσεις της εφαρμογής ενός μοντέλου αειφορικής ανάπτυξης του τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, θα εμφανιζόταν μία κατά κύριο λόγο ή καθ' όλα θετική εικόνα (πράγμα που είναι και το επιθυμητό) και για το λόγο αυτό παρέλκει η εμφάνιση ενός παρόμοιου πίνακα επιπτώσεων για το μοντέλο αυτό.

Ένα σενάριο αειφορικής ανάπτυξης του τουρισμού στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πρέπει να διαθέτει κάποια βασικά χαρακτηριστικά και να κινείται προς τις κατευθύνσεις που παρουσιάζονται στη συνέχεια:

1. Εκπαίδευση – κατάρτιση των επιχειρηματιών και των εργαζομένων στον τομέα του τουρισμού.
2. Συμφωνίες μεταξύ α) φορέων του Δημοσίου – επιχειρηματιών και β) ομάδων επιχειρηματιών για τη βελτίωση και προώθηση του τουριστικού προϊόντος.
3. Διεθνείς διαφημιστικές εκστρατείες με έμφαση στην παράμετρο της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών.
4. Έλεγχος της τήρησης των προδιαγραφών για τη λειτουργία των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών (μεταφορών -επικοινωνιών, φιλοξενίας, εστίασης).
5. Ανάπτυξη μηχανισμού λήψης και επεξεργασίας σχολίων, παραπόνων, προτάσεων, υποδείξεων, που υποβάλλονται από τους τουρίστες και ανάλογη δράση για την επανάταξη των προβλημάτων.
6. Αύξηση και βελτίωση της τοπικής παραγωγής.
7. Βελτίωση των υποδομών περίθαλψης και πρόνοιας.
8. Προστασία και ανάδειξη του τοπικού πολιτισμού ως διαθέτοντος "αυθυπαρξία" και "αυταξία". Αποφυγή φαινομένων φολκλόρ και "καρικατούρας".
9. Πολλαπλές δράσεις για την προστασία του συστήματος πολιτισμικών / κοινωνικών αξιών.
10. Καθορισμό με λεπτομερή τρόπο / εξειδίκευση των κατάλληλων δεικτών της "φέρουσας ικανότητας" ανά νησί ή ομάδα νησιών.
11. Καθορισμό του επιτρεπόμενου μεγέθους, αριθμού και δυναμικότητας τουριστικών μονάδων σε επίπεδο οικισμού.
12. Καθορισμό του επιτρεπόμενου αριθμού εστιατορίων, καφεζαχαροπλαστείων, μπαρ κ.α. ανά οικισμό.
13. Ολοκλήρωση των απαιτούμενων έργων συγκοινωνιακής υποδομής, μεγέθους ανάλογου με το επιθυμητό είδος και μέγεθος ανάπτυξης ανά νησί.
14. Ρύθμιση της σχέσης των πληθυσμιακών μεγεθών μονίμων κατοίκων – επισκεπτών κατά τη διάρκεια του έτους.
15. Ρύθμιση της σχέσης των πληθυσμιακών μεγεθών μονίμων κατοίκων – μη ντόπιων εργαζομένων κατά τη διάρκεια του έτους.
16. Καθορισμό χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στις εκτός σχεδίου και εκτός οικισμών περιοχές. Η διατήρηση των μέχρι σήμερα "ανέπαφων" από τη δόμηση περιοχών, η διαφύλαξη της γεωργικής γης, η προστασία του τοπίου, αποτελούν βασικούς στόχους αλλά και προϋποθέσεις εφαρμογής και υλοποίησης του σεναρίου.

17. Καθορισμό χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης εντός των οικισμών, με προτεραιότητα σε όσους δέχονται ήδη σημαντικές πιέσεις. Απαιτούνται ο έλεγχος της ανοικοδόμησης με ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια, ο σεβασμός της κατοικίας και άλλων προϋφιστάμενων χρήσεων εντός των οικισμών, η αντιμετώπιση του κυκλοφοριακού προβλήματος, της ηχορρύπανσης και της οπτικής ρύπανσης.
18. Προστασία των φυσικών στοιχείων και συνιστωσών του χώρου (ακτών, τοπίων, γεωλογικών σχηματισμών, χερσαίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, αγροτικού χώρου, αποδεκτών κ.λπ.).
19. Προστασία των ανθρωπογενών πολιτισμικών στοιχείων και συνόλων (μνημείων, ιστορικών τόπων, παραδοσιακής δόμησης, κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων κ.λπ.).
20. Προστασία – εξοικονόμηση υδατικών πόρων. Καθορισμός "επιτρεπόμενης" κατανάλωσης – ανάλογη τιμολόγηση.
21. Αντιμετώπιση της ρύπανσης μέσω της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και των λυμάτων.
22. Συνδυαστικότητα / συμπληρωματικότητα μορφών τουρισμού με στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την ανακατανομή της τουριστικής κίνησης στο χρόνο και έμφαση στην ανάδειξη και ενίσχυση του «τοπικού».
23. Οργάνωση της τουριστικής δραστηριότητας με διατήρηση και των άλλων τομέων – κλάδων της τοπικής οικονομίας και κατ' επέκταση των επαγγελματιών και δεξιοτήτων του τοπικού πληθυσμού. Μεταξύ των στόχων του μοντέλου αιεφορικής ανάπτυξης του τουρισμού είναι και η αντιμετώπιση του φαινομένου της μονοκαλλιέργειάς του στα περισσότερα νησιά της Περιφέρειας, με τις γνωστές επιπτώσεις στην απασχόληση.

B.1.2 Κύριες κατευθύνσεις πολιτικής

Για την υλοποίηση του επιλεγόμενου από την ομάδα μελέτης «αιεφορικού» σεναρίου τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου¹, κρίνεται ως απαραίτητη πριν τη διατύπωση των στόχων προτεραιότητας η κατάστρωση «κύριων κατευθύνσεων» της απαιτούμενης πολιτικής, ανά ομάδα νησιών.

---

¹ Τσεκούρας Γ., "Οι ιδιαιτερότητες του Σχεδιασμού της Αειφόρου Ανάπτυξης στο Αιγαίο", Κυκλαδίτικη Συνάντηση – Νέα Στρατηγική για τον Τουρισμό – Σχεδιασμός για μια Αειφόρο Ανάπτυξη, Πάρος 23-24/5/02.

Οι κύριες αυτές κατευθύνσεις πολιτικής έχουν ως εξής:

Ομάδα νησιών Ι (Ρόδος – Κως)

Για τις ανάγκες της διατύπωσης των κύριων κατευθύνσεων πολιτικής και μόνο, η Ρόδος και η Κως εντάσσονται σε μία ομάδα, καθώς παρουσιάζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Στα νησιά αυτά έχουν πραγματοποιηθεί τεράστιες επενδύσεις στον τομέα του τουρισμού και έχει δημιουργηθεί η σχετική αναπτυξιακή ροπή. Για το λόγο αυτό, δεν θα κρινόταν ως συνετή μία προσπάθεια για την αλλαγή των ισχυουσών κατευθύνσεων της τουριστικής ανάπτυξης, αλλά ενδείκνυται η πραγματοποίηση παρεμβάσεων χωρίς ριζική αλλαγή του συγκεκριμένου μοντέλου ανάπτυξης. Πάντως, η αποδοχή της ύπαρξης και λειτουργίας των μεγάλης κλίμακας ξενοδοχειακών μονάδων δεν σημαίνει κατ' ουδένα τρόπο ότι το μοντέλο αυτό μπορεί να αντιγραφεί στα υπόλοιπα τμήματα των νησιών π.χ. στη νότια Ρόδο. Επομένως, πρέπει να αναληφθούν ενέργειες για

1. Τη βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των τουριστών.
2. Την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
3. Την αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών μέσω της αναβάθμισης και συμπλήρωσης των υποδομών των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων.
4. Την αύξηση του αριθμού και την αναβάθμιση των υποδομών ειδικών εξυπηρετήσεων π.χ. γηπέδων γκολφ. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι κρίνεται ως αναγκαία η ύπαρξη, για παράδειγμα, ενός γηπέδου γκολφ σε κάθε μεγάλη ξενοδοχειακή μονάδα, αλλά η ύπαρξη και λειτουργία δημοτικών γηπέδων γκολφ.
5. Τη ρύθμιση και την καλύτερη κατανομή στο χρόνο των επισκέψεων των κρουαζιεροπλοίων.
6. Την αξιοποίηση και προβολή των στοιχείων της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, με παράλληλη προστασία τους.
7. Τη βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων στην Κω (η Ρόδος διαθέτει υψηλό επίπεδο παρεχόμενων εξυπηρετήσεων στους τουρίστες).

Ομάδα νησιών ΙΙ (πλην της Κω)

Στα νησιά της ομάδας αυτής (Θήρα, Μύκονος, Πάρος) έχει επέλθει μεγάλη μείωση της φυσικής χωρητικότητάς τους. Παρατηρείται υπερεντατική χρήση των φυσικών και πολιτισμικών πόρων π.χ. στην περιοχή της καλντέρας στη Θήρα², με αυξημένες πιθανότητες "κατάρρευσής" τους, σε χρονικά σημεία αιχμής. Κατ' ουσίαν, η αξία των πόρων μειώνεται μακροπρόθεσμα. Διαπιστώνονται επίσης σαφή αναπτυξιακά αδιέξοδα και εμφανίζονται τα όρια της τουριστικής ανάπτυξης π.χ. στη Μύκονο.³

Στα νησιά της ομάδας αυτής απαιτείται η πραγματοποίηση παρεμβάσεων και η λήψη μέτρων προς τις εξής κατευθύνσεις:

1. Έλεγχος της χωρητικότητας, δηλαδή πρέπει να αποφευχθεί η ίδρυση και λειτουργία νέων μονάδων φιλοξενίας και εστίασης (0% αύξηση).
2. Χρονική ανακατανομή του αριθμού των επισκεπτών.
3. Έλεγχος των δυνατοτήτων προσέγγισης σε όσα σημεία των νησιών παρουσιάζονται φαινόμενα κορεσμού.
4. Βελτίωση της εικόνας του φυσικού και δομημένου χώρου (βλ. σημεία 15 και 16 ανωτέρω).

Ομάδα νησιών III

Στα νησιά της ομάδας αυτής κρίνεται ότι υπάρχει η δυνατότητα αύξησης του αριθμού των τουριστών μέχρι 15% εντός της επόμενης δεκαετίας. Όμως, στο πλαίσιο του σεναρίου αειφορικής ανάπτυξης του τουρισμού η πραγματοποίηση της αύξησης αυτής προϋποθέτει

1. Την ολοκλήρωση των υποδομών διαχείρισης των απορριμμάτων και λυμάτων, υγείας και ύδρευσης (από τον τελευταίο τομέα εξαιρείται η Άνδρος).
2. Την προστασία των ιδιαίτερα ευαίσθητων φυσικών και δομημένων τοπίων (βλ. σημεία 15 και 16 ανωτέρω).

Στη Σύρο είναι αναγκαία η προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ερμούπολης και της Άνω Σύρου, ενώ στην Τήνο

---

² ENVIPLAN - Γ. Θ. Τσεκούρας & Συν/τες, Ειδικές Έρευνες στα πλαίσια του ΧΣΠ Νοτίου Αιγαίου.

³ Κοκκώσης Χ. (2000), Τουριστική ανάπτυξη και φέρουσα ικανότητα στα νησιά, στο: Διάφοροι συγγραφείς – Πάρις Τσάρτας (επιμ.) (2000), Τουριστική ανάπτυξη - πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις, Εξάντας, Αθήνα, σελ. 92.

απαιτείται ο προσεκτικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων περί τον θρησκευτικό τουρισμό, ιδίως κατά τις περιόδους αιχμής.

Ομάδα νησιών IV

Στα νησιά της Ομάδας IV απαιτείται σαφής αλλαγή του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης. Ήδη παρατηρείται σημαντική υποβάθμιση του φυσικού κεφαλαίου και των τουριστικών πόρων με κύριο σύμπτωμα τη συρρίκνωση της γεωργικής γης και την αλλοίωση του τοπίου. Ο μέσος όρος αύξησης της τουριστικής χωρητικότητας τοποθετείται στο 20%.

Απαιτούνται οι εξής βασικές παρεμβάσεις:

1. Επίλυση των βασικών ελλείψεων των υποδομών υγείας, ύδρευσης, διαχείρισης απορριμμάτων και λυμάτων.
2. Οι νέες υποδομές φιλοξενίας και εστίασης πρέπει να εντάσσονται εντός των σημερινών ορίων των οικισμών.

Ειδικά για την ήδη ανεπτυγμένη τουριστικά περιοχή της Νάξου πρέπει να δρομολογηθεί η αναβάθμιση των υπαρχουσών υποδομών φιλοξενίας και εστίασης, χωρίς περαιτέρω αύξηση της χωρητικότητας.

Ομάδα νησιών V

Η ύπαρξη αξιόλογων «παρθένων» εκτάσεων και στοιχείων του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος και του τοπίου στα νησιά της ομάδας αυτής ευνοεί την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Η κατεύθυνση πρέπει να είναι προς έναν ήπιο τουρισμό υψηλής απόδοσης, οργανωμένο γύρω από τα νοικοκυριά και την προώθηση τοπικών προϊόντων.

Απαιτείται συμπλήρωση / βελτίωση των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, με έμφαση στις σχετικές με την προσπελασιμότητα. Για τη χωροθέτηση και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής των αναγκαίων έργων πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν η κλίμακα και η ευθραυστότητα του περιβάλλοντος και του τοπίου.

Ομάδα νησιών VI

Η στενή σχέση εξάρτησης με μεγαλύτερα νησιά θα διατηρηθεί. Θα αποτελέσει μάλιστα πλεονέκτημα στην πορεία των νησιών της Ομάδας VI για τουριστική ανάπτυξη, ιδιαίτερα ως προς την προστασία των φυσικών και πολιτισμικών πόρων τους. Απαιτείται αποτελεσματικότερος έλεγχος των ημερήσιων επισκέψεων τουριστών.

B.1.3 Προσδιορισμός στόχων προτεραιότητας

Μετά από την προηγηθείσα παρουσίαση παρατίθενται οι στόχοι, οι οποίοι πρέπει να υλοποιηθούν κατά προτεραιότητα στο πλαίσιο της στρατηγικής για την προώθηση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας. Αυτοί οι στόχοι προτεραιότητας έχουν προσδιορισθεί ως εξής:

1. Εκπαίδευση των απασχολούμενων στον τουριστικό τομέα σχετικά με την έννοια και το περιεχόμενο της αειφορικής ανάπτυξης στον τομέα του τουρισμού.
2. Απόκτηση από τους απασχολούμενους στον τουριστικό τομέα απαραίτητων δεξιοτήτων, όπως είναι η γνώση ξένων γλωσσών και χειρισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών.
3. Εκπαίδευση και παροχή ειδικότερων γνώσεων στους απασχολούμενους στον τουριστικό τομέα, ανάλογα με την κατηγορία της ασχολίας και το είδος της παρεχόμενης από αυτούς υπηρεσίας.
4. Κατανόηση απ' όλους τους εμπλεκόμενους στον τομέα του τουρισμού (σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα) των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζουν τα νησιά (ευαίσθητα από οικολογικής πλευράς, πολιτισμικά, οικονομικά και κοινωνικά ευάλωτα), της δυναμικής αλληλεξάρτησης οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος που ισχύει σε αυτά, και της ανάγκης προστασίας των πόρων και των σημείων έλξης.
5. Υλοποίηση και διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των απαιτούμενων έργων περίθαλψης – υγείας.
6. Παροχή προς τους τουρίστες υψηλού βαθμού εξυπηρέτησης και περιποίησης και πρόνοια για την επίτευξη υψηλού επιπέδου άνεσης, διασφάλιση της συνεπούς εκπλήρωσης των υποχρεώσεων απέναντι στους τουρίστες, τουριστικούς πράκτορες κ.λπ.

7. Επίτευξη υψηλού βαθμού τοπικού και υπερτοπικού συντονισμού καθώς και παροχής πληροφόρησης γύρω από τις προσφερόμενες δυνατότητες αναψυχής και ψυχαγωγίας.
8. Τυποποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών π.χ. στις υποδομές εξυπηρέτησης στις μαρίνες.

B.1.4 Δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού κατά προτεραιότητα

Εξειδικεύοντας τις κύριες κατευθύνσεις πολιτικής στη βάση του "αιιφορικού" σεναρίου τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, όπως αυτές καταγράφηκαν ανά Ομάδα νησιών στην ενότητα B.1.2, επιχειρείται η επισήμανση των δυνατοτήτων ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού κατά προτεραιότητα σε επίπεδο νησιού (βλ. Πίνακα B.1.2). Καταγράφονται 22 διαφορετικές ειδικές μορφές τουρισμού, που συνάδουν με τη φιλοσοφία ανάπτυξης ενός αιιφορικού προτύπου για τον τουρισμό στο νησιωτικό χώρο του Νοτίου Αιγαίου και αξιολογείται η προτεραιότητα ή μη ανάπτυξής τους ανά νησί. Η αξιολόγηση αυτή, ποιοτικού χαρακτήρα αποτελεί συνισταμένη των συνιστωσών ανάλυσης που έχει προηγηθεί στην Α' Φάση, καθώς και των δεδομένων που χαρτογραφήθηκαν στην παρούσα φάση της μελέτης (βλ. Χάρτες B1, B2 και B3 του Παραρτήματος).

Για την ορθή ανάγνωση του Πίνακα που ακολουθεί διευκρινίζεται ότι η έμφαση δίνεται στην προτεραιότητα και όχι στη δυνατότητα ανάπτυξης των συγκεκριμένων ειδικών μορφών που προτείνονται σε επίπεδο νησιού, βάσει του αξιολογηθέντος δυναμικού (βασικής τουριστικής και λοιπής υποδομής φυσικών και πολιτισμικών πόρων και θεσμικών περιορισμών).

ΠΙΝΑΚΑΣ Α3